

IZVJEŠTAJNE SLUŽBE I MEKA MOĆ

Miroslav Tuđman¹

SAŽETAK

S razvojem globalne informacijske infrastrukture dolazi do dvije bitne promjene u filozofiji međunarodnih odnosa: prvo, uporaba „mekane moći“ dobiva prednost nad uporabom „tvrde sile“, odnosno javna diplomacija ima prioritet u odnosu na vojne operacije; drugo, informacija postaje jedan od četiri osnovna instrumenta nacionalne moći. Zato autor razmatra mogućnosti izvještajnih i sigurnosnih službi malih zemalja da predvide krize i da se suoče s novim izazovima budućnosti. Da bi se zaštitili od ugroza tvrde moći (vojnih ugroza i gospodarskih kriza) nužna je suradnja velikih i malih država na regionalnoj i međunarodnoj razini na suzbijanju terorizma, proliferacije, trgovine ljudima, drogom, oružjem za masovno uništenje i sl. Međutim, u 21. stoljeću sve će zemlje, a pogotovo male zemlje, biti izložene sve većim rizicima meke moći. Tranzicija moći u međunarodnom poretku označava pomak od jedne prema drugim državama: od SAD-a prema Rusiji, Kini, Brazilu, Indiji. Difuzija moći je disperzija moći prema ne-državnim akterima na domaćoj i međunarodnoj sceni. Učinkovita primjena meke moći napada kulturu, vrijednosti i politiku ciljane javnosti. Sigurnost i budućnost malih zemalja uvjetovana je zaštitom kulturnog identiteta, nacionalnih vrijednosti i prava da samostalno odlučuje o svojoj sudbini. Procesi tranzicije i difuzije meke moći sve su

---

¹ Tekst predavanja što ga je autor održao na međunarodnom skupu *Potential of the intelligence/security services of small countries to foresee crises and threats*, Bratislava, 5. prosinca 2012., Slovačka.

brži, akteri sve mnogobrojniji, organizacijske forme sve raznolikije, učinci djelovanja sve nepredvidljiviji. To je ono što već jest i što će biti glavni izazov za izvještajne i sigurnosne službe - prijetnje na koje ne mogu odgovoriti sa svojom sadašnjom organizacijom i ovlastima.

Ključne riječi

Izvještajne službe, meka moć, tvrda moć, suradnja, prijetnje nacionalnoj sigurnosti, strateške procjene, velike države, male države

SUMMARY

The development of the global information infrastructure leads to two major changes in the philosophy of international relations: first, the use of "soft power" gets priority over the use of "hard power" (that is, public diplomacy has priority over military operations). Second, information is becoming one of the four basic instruments of national power. Therefore, the author discusses the possibilities of intelligence and security services for small countries to anticipate crises and to face new challenges of the future. To protect themselves from threats of hard power (military threats and economic crisis), cooperation of big and small states at the regional and international levels is required in combating terrorism, proliferation, human trafficking, drug trafficking, weapons of mass destruction, etc. However, in the 21st century all the countries, especially small countries, are exposed to increasing risks of soft power. The transition of power in the international order marks a shift from one country to others: from the United States to Russia, China, Brazil and India. The diffusion of power is the dispersion of power to non-state actors at the national and international scene. Efficient use of soft power attacks culture, values and policies of the targeted public. Security and the future of small countries depend on the protection of cultural identity, national values and rights to make independent decisions about their future. The processes of transition and diffusion of soft power are all faster, all the actors more numerous, organizational forms more diverse, the effects of all actions all the more unpredictable. This is what already is and will be a major challenge for intelligence and security services - threats to which they cannot respond with their current organization and authorities.

Keywords

Intelligence services, soft power, hard power, national security threats, strategic assessment, cooperation, big states, small states

Uvod ili o pristupu

Tragati za odgovorom na pitanje o mogućnostima sigurnosnih i izvještajnih službi malih zemalja da se suprotstave prijetnjama u 21 stoljeću može se na više načina. Uvid u procjene kojim će prijetnjama biti izložene druge zemlje, može nam pružiti sigurnost i zadovoljstvo da nismo ispod razine svojih partnera i/ili konkurenata. Takav pristup također hrani naše samopouzdanje da i u budućnosti radimo ono što i danas radimo na (manje-više) zadovoljavajući način.

No, pitanje je hoćemo li i u budućnosti biti suočeni s istom prirodom prijetnji kojima smo bili izloženi u 20. stoljeću? Što ako se promijeni vrsta prijetnji s kojima se izvještajne i sigurnosne službe moraju suočiti?

To su zacijelo retorička pitanja, jer smo svjesni radikalnih promjena koje su pogodile ne samo Europu nego i cijeli svijet krajem 20. stoljeća. Danas u tranziciji nisu samo postkomunističke zemlje – kako se to nekritički govori o novim članicama i pretendentima na članstvo u EU – u tranziciji je cijeli svijet.

Svijet je u tranziciji jer se promijenila priroda međunarodnih odnosa, odnosno promijenili su se instrumenti nacionalne moći. Većina je teoretika međunarodnih odnosa suglasna da su danas ključni instrumenti nacionalne moći javna diplomacija i informacija, a tek su na trećem i četvrtom mjestu ekonomija i vojska.²

Drugim riječima: u industrijsko doba zemlje koje su imale dominaciju na moru i u zraku vladale su svijetom; u informacijsko doba zemlje koje budu dominirale informacijskim prostorom imat će hegemoniju u svijetu. Zato nacionalne informacijske strategije imaju zadaću osigurati

---

2 Bokel, John. *Information as an Instrument and a Source of National Power*. Industrial College of The Armed Forces. National Defence University. Washington Dc. 2002-2003. Neslaganja među teoreticima postoje tek u tome tko je na trećem mjestu: vojska ili ekonomija.

dominaciju punog spektra vlastitih informacija u stranim javnostima.³

Dakle, promijenila se priroda moći. Zbog toga što se promijenila priroda moći, male će zemlje biti izložene novim vrstama prijetnji – kojima do sada nisu bile izložene ili su bile izložene u daleko manjoj mjeri.

Strateške procjene velikih

Europska unija je 2003. usvojila strategiju sigurnosti.⁴ U tom se dokumentu prepoznaju sljedeće prijetnje europskoj sigurnosti.

- **Terorizam,**
- **Nedozvoljena trgovina oružjima za masovno uništavanje,**
- **Regionalni sukobi,**
- **Neuspješne države,**
- **Organizirani kriminal.**

U procjeni tih prijetnji nisu rijetki oni koji smatraju da su „najveća prijetnja za svjetsku zajednicu teroristi koji posjeduju oružja za masovno uništavanje“.⁵ Teorije po kojima su najveće prijetnje EU terorizam, proliferacija, regionalni konflikti, propasti država i organizirani kriminal polaze od teze da se države dijele na:

- **Pred-moderne države** koje su sklone nasilju: „Pred-moderne države često su najnasilnije. Kroz globalizaciju se to nasilje može proširiti diljem svijeta i time predstavljati novu prijetnju Europi“.
- **Moderne države** su tradicionalno velike sile (Amerika, Rusija, Kina, Indija). Moderne su države i zemlje srednje veličine (u Aziji) od kojih neke imaju nuklearno oružje. Moguća nestabilnost i regionalni konflikti mogu ugroziti svjetski mir.
- **Europu (EU)** čine post-moderne zemlje koje su ugrožene od pred-modernih država.⁶ Prema ovoj teoriji: "Odlučan, čak i fanatičan protivnik s potpuno

3 "Full-spectrum dominance". Joint Vision 2020 - America's Military: Preparing for tomorrow. Washington, D.C., US Government Printing Office, June 2000.

4 *A Secure Europe in a Better World: European Security Strategy*. Brussels: European Council, 12 December 2003. URL <http://www.isn.ethz.ch/pubs/ph/details.cfm?lng=en&id=10155>

5 Ingemar Dorfer: „*Old and New Security Threats to Europe*“ (http://www.afes-press.de/pdf/Doerfer_Mont_9.pdf - pristup 15.11.2012.)

6 „Cijela infrastruktura post-moderne Europe je ranjiva zbog mogućih napada izvana, koji mogu ostvariti velike učinke s primitivnim sredstvima“, Ingemar Dorfer, isto.

različitim ciljevima i vrijednostima mogao bi dugoročno iznenaditi, a možda i fatalno ugroziti takvu Europu i njezine stanovnike."⁷

Po našem je mišljenju teorija o međusobnoj ugrozi tri vrste država dvostruko pogrešna. Prvo, jer ne uvažava pravo na ravnopravnost država u međunarodnom poretku, već ih dijeli prema stupnju gospodarskog/tehnološkog rasta. Drugo, jer smatra da su zemlje članice unutar EU-a sigurne od međusobnih tj. unutarnjih ugroza. (To je inače rasprostranjena teza: da integracije u NATO i članstvo u EU garantiraju sigurnost i stabilnost zemljama članicama. Gospodarska kriza i recesija koja potresa Europu dokaz je da to nije tako, te da su pojedine zemlje izložene većim rizicima i prijetnjama od drugih).

Većina se procjena prijetnji nacionalnoj sigurnosti ne odmiče od već dobro poznatih prijetnji. Tek primjera radi, kao pet glavnih prijetnji SAD-u najčešće se navode:

- **Terorističke grupe,**
- **Proliferacija nuklearnog naoružanja,**
- **Kina** (SAD ima premalo sredstava za promjenu ravnoteže moći u regiji, a ako obrambeni troškovi budu i dalje padali, tada će biti još manje brodova i zrakoplova koji bi se suprotstavili rastućem kineskom arsenalu).
- **Globalna informacijsko komunikacijska mreža (Cyber)** (Prijetnja cyber ratovanjem je jedna od glavnih tema 21. stoljeća)
- **Svemir** (Koliko je naša obrana ovisna o svemirskom prostoru? Koliko su naši efekтиви u svemiru ranjivi?⁸)

Ovakve procjene i nadalje računaju da je glavna prijetnja nacionalnoj sigurnosti fizička, vojna i gospodarska ugroza a *cyber warfare* spominje se tek na četvrtom mjestu.

Doduše postoje i procjene koje težište stavljaju na gospodarske, kulturne i moralne ugroze prijetnjama budućnosti SAD-a:

- **Unutarnji nacionalni dug**
- **Oružja za masovno uništavanje** dolazi u američke gradove
- **Kulturna apokalipsa** (... Imamo *mainstream* medije i industriju zabave koji slave hedonizam, narcizam i socijalizam, a to demonizira kršćanstvo, kapitalizam

---

⁷ Ingemar Dorfer, isto.

⁸ *Five major threats to the U.S., our allies and our interests.* (<http://www.humanevents.com/2012/05/25/five-major-threats-to-the-us-our-allies-and-our-interests/> pristup – 15.11.2012.).

i konzervativizam. Hoće li bilo koji od tih čimbenika paralizirati zemlju?)

- **Vlada kao staratelj** (naša samouvjerena Vlada je uzurpirala mnoge od odgovornosti koje su nekoć bile u domeni pojedinaca i njihovih obitelji)
- **Moralno propadanje** (kao i kulturna erozija, moralno propadanje još je jedna od onih često dijagnosticiranih bolesti za koju se obično ispostavi da su manja prijetnja nego što smo mogli zamisliti).⁹

Čitirani primjer pet glavnih prijetnji ima svoje ishodište u strahu od gubitka svjetske dominacije SAD-a, gubitka gospodarskih povlastica i prednosti, što za sobom povlači gubitak i kulturnog i moralnog prestiža.

Ovi i slični primjeri ostaju tek na razini medijskih prikaza te nabiranja mogućih prijetnji i velikim i malim državama. Međutim, teško da mogu biti od pomoći strateškim procjenama ako se ne razumije karakter i priroda prijetnji kojima će države biti izložene u desetljećima što dolaze.

Tranzicija moći

Sredinom 1990-ih svjetska je politika i službeno prihvatila novu panaceju: nove informacijske i komunikacijske tehnologije (ICT) vode u "novu civilizaciju", u "informacijsku revoluciju", odnosno u "društvo znanja". Prema toj viziji svijet je suočen s povijesnim diskontinuitetom kao posljedicom tehnološkog razvitka.

S razvojem globalne informacijske infrastrukture dolazi do dvije bitne promjene u filozofiji međunarodnih odnosa: prvo, uporaba „mekane moći“ dobiva prednost nad uporabom „tvrde sile“, odnosno javna diplomacija ima prioritet u odnosu na vojne operacije; drugo, informacija postaje jedan od četiri osnovna instrumenata nacionalne moći.

Joseph S. Nye definirao je pojam mekane moći kao "sposobnost da dobijete ono što želite kroz privlačnosti, prije nego prisilom ili plaćanjem".¹⁰ Privlačnost pak jedne zemlje, nacije, politike, kulture, gospodarstva postiže se javnom diplomacijom. Zato mekana moć postaje ključni pojam u redefiniranju politike javne diplomacije, kojoj je od sada cilj

⁹ *The 5 Biggest Threats To America's Future Success* (http://townhall.com/columnists/johnhawkins/2010/07/13/the_5_biggest_threats_to_americas_future_success/page/full/ - pristup 15.11.2012.)

¹⁰ Josef S. Nye bio je pomoćnik ministra obrane SAD-a, predsjednik US National Intelligence Council, profesor je međunarodnih odnosa na Harvardu. Ključna je knjiga Joseph S. Nye. *Bound to lead: the changing nature of American power* (New York: Basic Books, 1990.).

da uvjeri druge da prihvate i slijede norme i institucije koje proizvode poželjno ponašanje.

Josef S. Nye ne želi da se javna diplomacija izjednači s propagandom: „Skeptici koji pojam 'javna diplomacija' smatraju samo eufemizmom za propagandu ne shvaćaju u čemu je stvar. Jednostavno propaganda je kao javna diplomacija kontraproduktivna. Javna diplomacija nije niti samo kampanja odnosa s javnošću. Javna diplomacija također uključuje građenje dugotrajnih odnosa koji stvaraju pogodno okruženje za vladinu politiku.“¹¹

Moć se obično definira kao sposobnost da dobijemo ono što želimo, tj. da osiguramo ishode koje želimo. Teoretičari međunarodnih odnosa vrlo rano su prepoznali tri vrste moći: vojnu moć, ekonomsku moć i moć nad javnim mnijenjem.¹² Sve do informacijske revolucije dominirale su u međunarodnim odnosima vojna i ekonomska moć: nametnuti svoju volju protivniku ratom tj. silom, odnosno ekonomskom hegemonijom naplatiti svoje interese.

Vojna i ekonomska moć tradicionalno se definiraju kao tvrda moć (hard power). Zahvaljujući razvoju globalne informacijske infrastrukture informacija je postala mekana moć (soft power) jača od čelika. Koncem dvadesetoga stoljeća informacija je postala oružje za sređivanje političkih, gospodarskih, kulturnih, društvenih odnosa na globalnim i lokalnim razinama, a informacijski prostor i mediji postali su bojišnicom.

Informacijska revolucija dramatično mijenja društvenu, ekonomsku i političku stvarnost. Informacijski prostor postao je globalni, umreženi prostor: komunikacija je globalna i gotovo besplatna.

Meka moć postala je primarni način postizanja željenih ishoda. Kako je komunikacija globalna i gotovo besplatna, ona ima niz posljedica. Komunikacija je postala transnacionalna, pa tako ni politička moć u regionalnim i svjetskim razmjerima nije više rezervirana samo za velike. Štoviše, politika nije više rezervirana ni samo za države, budući da se javljaju novi samostalni akteri na međunarodnoj političkoj sceni: od medija, nevladinih organizacija, nadnacionalnih organizacija, međunarodnih organizacija do filantropa.

Ti procesi na međunarodnoj sceni imaju nekoliko posljedica i po prirodu same moći. J. Nye s pravom

---

11 Josef S. Nye, „New Public diplomacy“, 2010. (<http://www.project-syndicate.org/commentary/the-new-public-diplomacy> - pristup - 23.8.2012.)

12 E. H. Carr (19389). Vidi J. Nye: „Budućnost moći“, Zagreb: MATE, 2012., str. 81.

upozorava na dvije važne značajke u promjeni (meke) moći: tranziciju moći i difuziju moći.

Tranzicija moći u međunarodnom poretku označava pomak od jedne prema drugim državama: od SAD-a prema Rusiji, Kini, Brazilu, Indiji. Difuzija moći je disperzija moći prema ne-državnim akterima na domaćoj i međunarodnoj sceni. Prema Nye-u "U svijetu *cyber* nesigurnosti zasnovanom na informacijama, difuzija moći može biti veća prijetnja od tranzicije moći".¹³

Doktrina javne diplomacije

Način na koji države osiguravaju informacijsku dominaciju u međunarodnim odnosima i informacijskom prostoru je javna diplomacija. Instrumenti su javne diplomacije brojni: mediji, nevladine organizacije, PR agencije, Pool agencije, međuvladine organizacije, razmjene stručnjaka, mreže znanstvenika, programi pomoći, programi razvoja, itd.

Doktrina je javne diplomacije osigurati moć zajedno s drugima, a ne moć nad drugima. Naime, polazi se od postavke da u suvremenom svijetu ne možemo svoje ciljeve ostvariti bez pomoći drugih već u zajedništvu s drugima. Slijedom toga treba promijeniti model javne diplomacije: od jednosmjernih komunikacija prema modelu dvosmjernog dijaloga i odnositi se prema stranim javnostima kao prema ravnopravnim sustvarateljima značenja i komunikacije.¹⁴

Zato su prema toj doktrini kultura, vrijednosti i politika tri izvora meke moći koje treba koristiti kako bi se strane javnosti i strani partneri privoljeli na zajedničke ciljeve uvjeravanjem, nagovaranjem i privlačenjem.

Učinkovitu uporabu meke moći neke zemlje određuju tri temeljna resursa; a) kultura – u mjeri u kojoj je privlačna i prihvatljiva i drugima, b) političke vrijednosti – one vrijednosti koje dominiraju kod kuće a prihvatljive su i inozemstvu, c) vanjska politika – kad je i drugi vide kao legitimnu i moralnu.¹⁵

Države i državne politike koje žele učinkovito koristiti meku moć moraju osigurati tri uvjeta: 1) komunicirati s ciljanom stranom na djelatnom tržištu ideja, 2) nagovoriti treću stranu da mijenja svoja stajališta o nekom političkom

---

13 J. Nye: „Information Revolutions and The Future of Power“ (<http://www.mi2g.com/cgi/mi2g/frameset.php?pageid=http%3A/www.mi2g.com/cgi/mi2g/press/020211.php> - pristup 15.11.2012.)

14 J. Nye „Budućnost moći“, str. 108.

15 J. Nye „Budućnost moći“, str. 84.

pitanju, 3) osigurati da novo stajalište utječe na željeni politički ishod.¹⁶

Poruka je nove filozofije međunarodnih odnosa da bi velike države u 21. stoljeću trebale prestati biti izvoznici straha, te uporabom meke moći učiniti pomak prema poticanju optimizma i nade.

***'Politika u informacijsko doba nije samo o tome čija vojska pobjeđuje, već čija priča pobjeđuje'*¹⁷**

Iako u teoriji javna diplomacija teži uporabi meke moći s ciljem uspostave dijaloga, razumijevanja i zajedništva, praksa ima drugo lice. Uvjeravanje i nagovaranje uvijek je i određeni način manipulacije, osobito ako tome prethodi dominacija i supremacija u informacijskom prostoru. Naime, jednako kao tvrda moć i meka moć može se koristiti i za dobre i za loše svrhe.

Države uspješne na globalnom planu, pogotovo one koje žele osigurati dominaciju i hegemoniju u svijetu sustavno planiraju svoje nacionalne informacijske strategije. Zemlje koje su usvojile nacionalne informacijske strategije, razvile doktrine informacijskoga ratovanja, osigurale potrebnu infrastrukturu za provođenje informacijskih operacija, podredile i uskladile djelovanje svojih državnih, vojnih, nevladinih i gospodarskih djelatnosti prema stranim javnostima – danas dominiraju i vladaju u svijetu.

Informacija je izvor meke moći, ali informacija je postala i oružje. Meka moć kontrolira informacijski prostor a ima za cilj upravljanje javnim znanjem.

U informacijsko doba meka moć pobjeđuje; pobjeđuje onaj tko dominira u javnosti i tko kontrolira informacijski prostor. Moć ima ona država (ili ne-država) čija priča pobjeđuje.

Informacijski prostor postao je kraljevstvo transnacionalnih odnosa u kojem se sukobljavaju različiti akteri: od vlada i bankara na jednom kraju do anonimnih aktivista i terorista na drugom.

Posljedica je takve difuzije (meke) moći da države više ne kontroliraju, točnije, nemaju presudnog nadzora nad informacijskim prostorom niti instrumentima meke moći. Javio se niz novi aktera u informacijskom prostoru koji djeluju samostalno kako na nacionalnom tako i na međunarodnom planu. Nekad su ti novi akteri partneri, ali

---

16 J. Nye „Budućnost moći“, str. 97.

17 J. Nye: "Politics in an information age is not only about whose military wins but whose story wins". BOSTON REVIEW, February/March 2005.

češće (ili u pravilu) su protivnici i neprijatelji države. Primarni im je cilj disciplinirati državu tako što će osporiti vjerodostojnost vlade i njezinih odluka.

Sukobi u informacijskom prostoru vode se s ciljem da 'vlastita priča pobijedi'. Rat za dominacijom i supremacijom vlastitih informacija ima za cilj da se ciljana publika prisili da donosi odluke na vlastitu štetu. Ti se sukobi i ratovi zbivaju u svojoj zoni jer je upitan legitimitet kako javne diplomacije, medijskih operacija, informacijskih operacija, odnosno uporabe informacije kao oružja. O tome ni velike sile ni male zemlje nisu do sada uspjele postići dogovor na nacionalnoj i na međunarodnoj razini.

Meka moć i/ ili pametna moć

Informacijska revolucija promijenila je prirodu moći: meka moć postala je jedan od ključnih instrumenata nacionalne moći već krajem 20. stoljeća. No, to ne znači da su se (velike) države odrekle tvrde sile: vojne sile i gospodarske moći. (Velike) države simultano koriste i tvrdi i meku moć. Odnosi na međunarodnoj sceni postali su kompliciraniji upravo zbog simultane uporabe tvrde i meke moći. J. Nye slikovito te odnose opisuje kao igranje šaha na tri ploče, simultanku u tri različite dimenzije.

Na prvoj ploči igra se klasična igra po pravilima tvrde moći i vojne sile. Na toj ploči velike sile imaju prednost i dominiraju u odnosu na svoje konkurente.

Na drugoj ploči vrijede pravila gospodarske moći i ekonomskih zakona prisile, a moć (i nemoć) je ravnopravno raspoređena između velikih (SAD, EU, zemlje BRIC-a).

Na trećoj ploči vladaju labava pravila meke moći: rat se vodi u informacijskoj domeni. Tu ne vrijede pravila fizičkog svijeta, već virtualne stvarnosti. U fizičkom svijetu vlade imaju monopol nad uporabom velike skale fizičke sile. U virtualnom svijetu akteri su anonimni, fizička distanca je nematerijalna. Vodi se informacijski rat čije su značajke: niska cijena ulaska¹⁸, anonimnost te asimetričnost u ranjivosti. Mali (anonimni i malobrojni) akteri sposobni su koristiti tvrdi i meku moć u cyberspace-u. Veliki pak akteri ne mogu razoružati neprijatelja, okupirati njegov teritorij ni učinkovito primijeniti strategiju protu-sile u cyberspace-u.¹⁹

18 „... single virtual offense is almost cost free“ J. Nye: „Cyber power“ Harvard Kennedy School, Cambridge: 2010., str. 5.

19 Teze su preuzete iz J. Nye „Cyber Power“. Harvard Kennedy School, Cambridge: 2010.

U informacijskoj domeni (cyber domeni) gube se razlike u moći između velikih i malih aktera: državnih i ne državnih aktera. Cyber domena nepovratno je povećala difuziju moći u korist ne-državnih aktera.

Međutim, (velike) države ipak su našle odgovor na zlorabe meke moći. Odgovor je u pametnoj moći (smart power): tvrda i meka moć trebaju biti komplementarni dijelovi jedne učinkovite strategije. Pametna moć spoj je tvrde moći prisile i meke moći uvjeravanja i privlačenja. Pametna moć artikulira strategije kojima se velike sile brane od prijetnji što ih sa sobom donosi informacijska revolucija.

Strateški ciljevi mekane moći realne su prijetnje za male zemlje

Informacija je oružje. Oružje samo po sebi nije ni dobro ni zlo, ovisi o tome za koje se svrhe koristi. Tako se i meka moć može koristiti za dobre i loše svrhe. Male zemlje izložene su udarima meke moći čije posljedice mogu biti poraznije nego za velike zemlje.

Zašto? Izvori i snaga meke moći su u kulturi, vrijednostima i politici onoga tko raspolaže i koristi meku moć. Meka je moć učinkovita onda kada mijenja kulturu ciljanog društva, utječe na vrijednosti ciljane zajednice i politiku ciljane države.

Učinkovita primjena meke moći napada kulturu, vrijednosti i politiku ciljane javnosti. Sigurnost i budućnost malih zemalja uvjetovana je zaštitom kulturnog identiteta, nacionalnih vrijednosti i prava da samostalno odlučuje o svojoj sudbini.

Kulturu svakog naroda određuju univerzalne vrijednosti ali i razlike koje je čine posebnom. Kulturni imperijalizam potiskuje razlike, a „proizvodi“ globalnu kulturu. Posljedica je topljenje kulturnog identiteta u masovnoj kulturi što se proizvodi u globalnom informacijskom prostoru.

Globalizacija je proces koji se zbiva simultano s informacijskom revolucijom. Globalizatori koriste meku moć za nametanje vrijednosti globalizacije, te potiskuju i odbacuju univerzalne vrijednosti zapadne civilizacije. Sraz ta dva niza vrijednosti - globalizacije i zapadne civilizacije - opisao je francuski filozof Jean Baudrillard²⁰, kao proces prevrednovanja univerzalnih vrednota na kojima je stvorena

---

20 Baudrillard, Jean. Simulacija i zbilja. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk, 2001. ; Baudrillard, Jean. The Violence of the Global. 2003. (URL: www.ctheory.net/articles.aspx?id=385 - 18. rujna 2007).

zapadna (europska) povijest i civilizacija: ljudska prava, sloboda, kultura i demokracija.

Krajem 20. stoljeća globalizacija malim narodima i državama radikalno nameće nove vrijednosti: tehnologiju, tržište, turizam i informaciju. Baudrillard vjeruje da su globalne vrijednosti ireverzibilne, a da su univerzalne na odlasku. Suvremena društva danas žive u procjepu ta dva svjetonazora, a male zemlje teško da se mogu oduprijeti udarima i dominaciji suvremenih stranih tehnologija, tržišta i informacija.

Informacijska revolucija i meka moć dramatično mijenjaju kulturnu, društvenu i političku stvarnost. Resursi kojima se meka moć služi su mnogobrojni: nacionalne izvještajne službe, informacijske agencije, diplomacija, javna diplomacija, programi razmjene, programi pomoći, programi obuke, i niz drugih mjera.

Uporaba meke moći u sivoj je zoni: legitimitet ima u promociji univerzalnih vrijednosti kulture, ali ne za poništavanje nacionalnih razlika. Meka je moć osigurala legitimitet za promicanje „novih“ ljudskih prava (slobodan protok ljudi, dobara i sredstava, pravo na pristup informacijama, i sl.), ali se u pravilu ne koristi za promicanje univerzalnih vrijednosti: osobne i nacionalne slobode, istine i pravde.

Prisiliti strane vlade da pristanu na željene ishode, uvjeriti strane javnosti da se ne odupiru odlukama koje se donose na njihovu štetu - ostvaruje se manipulacijama i dezinformacijama u informacijskom prostoru. „Političke borbe vode se oko kreiranja i uništavanja vjerodostojnosti“²¹ vlada i pojedinaca. Reputacija je postala važnija nego ikada prije, a kreira se ili uništava operacijama utjecaja.

Vlade bez vjerodostojnosti i pojedinci bez ugleda moraju nestati iz javnog života ili moraju pristati na „željene ishode“. Takvi udari meke moći u malim zemljama prijetnja su nacionalnom samopoštovanju, ugrožavaju samopouzdanje vlade i destabiliziraju vjeru u nacionalne interese i ciljeve.

Operatori meke moći u malim zemljama te ciljeve mogu postići primjenom informacijskih i medijskih operacija. Iskustva i primjeri iz tranzicijskih zemalja na jugoistoku Europe dovoljan su dokaz da je za promjenu garnitura na vlasti i za eliminaciju „nepoćudnih“ lidera iz političkog života dostatno tek dvoje: kontrola (dijela) medija i nekoliko desetaka milijuna eura – za financiranje kompradorskog sloja.

---

21 J. Nye „Budućnost moći“, str. 103.

No, iskustva govore da se i u informacijskom prostoru malih zemalja susreću i sukobljavaju različite strategije i različiti interesi. Države i vlade nisu jedine strane u sukobu. A to znači da nitko, a ne samo veliki, kako smo već upozorili, nije uvijek siguran u ishode asimetričnog rata u informacijskom prostoru.

Predvidljive prijetnje nacionalnoj sigurnosti malih zemalja

Izvještajne i sigurnosne službe malih zemalja i u budućnosti će se suočavati s dosadašnjim vrstama prijetnji:

- Terorizmom
- Organiziranim kriminalom
- Proliferacijom oružja za masovno uništenje

Novе informacijske tehnologije omogućit će još u većoj mjeri transnacionalnu komunikaciju i povezivanje kriminalnih grupa koje se bave tom djelatnošću. Jedini odgovor na globalizaciju kriminala je partnerstvo, suradnja i koordinirani napor izvještajnih i sigurnosnih službi malih i velikih zemalja kako bi se suzbio organizirani kriminal.

S razvojem informacijskih tehnologija i sa sve većom informatizacijom društva Cyberterorizam postat će nova vrsta prijetnji. I ta je vrsta prijetnji po svojoj prirodi transnacionalna. To znači da je učinkovit odgovor prvenstveno uporaba pametne moći i zajedničkih strategija niza zemalja koje će: a) uspostaviti potrebnu infrastrukturu u informacijskom prostoru radi otkrivanja cyberterorista, te b) definirati tehnike i procedure suradnje u slučaju cyber prijetnji i napada.

Regionalni konflikti na europskom kontinentu malo su vjerojatni, iako nisu isključeni. Europske i euroatlantske integracije i u tom su pogledu dostatan zaštitni kišobran za male zemlje, pri čemu njihove izvještajne i sigurnosne službe mogu tek surađivati kao partneri – ali teško da će imati veću ulogu.

Izvještajne i sigurnosne službe imat će glavnu ulogu u otklanjanju prijetnji od meke sile. Strateška uporaba meke moći s ciljem da se osiguraju „očekivani ishodi“ u ekonomiji i politici, i nekontrolirana uporaba meke moći, može imati neželjene i opasne posljedice po kulturni i nacionalni identitet malih zemalja. Nažalost male zemlje nisu još razvile „pametne“ strategije da se suprotstave tim prijetnjama.

Procesi tranzicije i difuzije meke moći sve su brži, akteri sve mnogobrojniji, organizacijske forme sve raznolikije, učinci djelovanja sve nepredvidljiviji. To je ono što već jest i što će biti glavni izazov za izvještajne i sigurnosne službe -

prijetnje na koje ne mogu odgovoriti sa svojom sadašnjom organizacijom i ovlastima.

Ako je ova procjena točna, onda se izvještajne i sigurnosne službe malih zemalja moraju „restrukturirati“ – prilagoditi prijetnjama kojima će biti izložene male zemlje agresivnim i nekontroliranim napadima meke moći.

Potrebno je stvoriti nove organizacijske forme koje će biti sposobne neutralizirati strane informacijske i medijske operacije u informacijskom prostoru malih zemalja, koje će braniti taj prostor od dezinformacija i krivotvorina, te štiti vjerodostojnost i reputaciju svih sudionika u informacijskom prostoru.

Nije problem prepoznati prijetnje, već osigurati (pravna) sredstva za delegitimiranje prijetnji što ih zloraba meke moći može nanijeti malim zemljama. Drugim riječima, prvi je korak delegitimirati zlorabu (dez)informacija u informacijskom prostoru.

Drugi je korak, stvoriti novu infrastrukturu koja može odgovarati na ugroze nacionalne sigurnosti „iznutra“: obrane od anonimnih aktera, kompradorskih grupa i asimetričnih ugroza.

Umjesto zaključka

Sve zemlje mogu biti izložene ugrozama tvrde moći (vojne sile i gospodarske prisile) i meke moći. Izvještajne i sigurnosne službe malih zemalja trebaju razvijati partnerstvo i suradnju s drugim službama i zemljama kako bi svoju zemlju zaštitili od ugroza tvrde moći: od vojnih ugroza i gospodarskih kriza. Ta suradnja uključuje i suradnju na regionalnoj i međunarodnoj razini na suzbijanju cyberterorizma, terorizma, proliferacije, te trgovine ljudima, drogom, oružjem za masovno uništenje i sl.

Izvještajne i sigurnosne službe trebat će suradnju sa srodnim službama partnerskih zemalja i od ugroza meke moći. Međutim u zaštiti i promociji nacionalnog i kulturnog identiteta i čuvanju informacijskog prostora od ugroza i nelegalnih operacija, ključnu i presudnu ulogu imat će izvještajne i sigurnosne službe malih zemalja – one službe i institucije koje treba organizirati kao odgovor na prijetnje kojima su izložene male zemlje na početku 21. stoljeća.